

Key words: *humanitarian education, reform, process, system, religious tolerance, bilingual education, bilingual classes, content transformation, development, social status.*

УДК 378.1«312»

О. Ю. Коржилова

Сумський національний аграрний університет

ВІДКРИТА ОСВІТА ЯК ГЛОБАЛЬНА ОСВІТНЯ СИСТЕМА: СТАН ТА РОЗВИТОК

У статті обґрунтовано сутнісні характеристики відкритої освіти як глобальної освітньої системи та визначено тенденції розвитку в сучасних умовах; виявлено основні чинники, що вплинули на процес розвитку відкритої освіти. Отже, в результаті дослідження було визначено, що головними характеристиками останньої є доступність, гнучкість, паралельність, модульність, інтернаціональність і координованість. Провідними тенденціями розвитку відкритої освіти є поступальне впровадження елементів відкритої освіти в традиційну освітню практику; удосконалення системи управління освітою і контролю її якості; розробка й упровадження в навчальний процес методів і засобів відкритого навчання.

Ключові слова: *відкрита освіта, цифровий контент, інформаційні технології, відкрите навчання.*

Постановка проблеми. Особливої актуальності набуває відкрита освіта в системі глобальної освіти в умовах розвитку інформаційного суспільства, з застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційних форм навчання, опанування відповідних умінь, навичок і компетентностей. Якісну модернізацію освітньої галузі, передусім упровадження нових видів освіти, у тому числі й відкритої освіти, передбачає перехід до інформаційного суспільства. Так, про необхідність використання елементів відкритої освіти у вітчизняній освітній практиці наголошується в Посланні Президента України до українського народу (2010) [1]. Відсутність належного рівня готовності освіти країни до переходу на принципи відкритості зумовлює необхідність вивчення прогресивного зарубіжного досвіду впровадження відкритої освіти, обґрунтування її сутнісних характеристик, встановлення перспектив розвитку в міжнародному та національному контекстах.

Аналіз актуальних досліджень. Відкрита освіта – явище, що набуло значного розвитку протягом останнього десятиліття. Її значний потенціал щодо якісного оновлення освітньої сфери й еволюції суспільства пояснює активізацію наукового інтересу до предмета дослідження. Так, окремі характеристики відкритої освіти представлено в роботах Р. Бужикова, Л. Виноградова, О. Висоцької, Б. Шуневича. Встановленню її ролі в суспільному розвитку присвячено науковій праці О. Захарова, І. Колеснікової, А. Хуторського та ін. Окреслення основних завдань розвитку відкритої освіти

подано в дослідженнях В. Моїсєєва та Ж. Чупахіної. Проте феномен відкритої освіти залишається мало представленим у сучасній науково-педагогічній літературі й потребує подальшого вивчення.

Мета статті. Статтю присвячено обґрунтуванню сутнісних характеристик і визначенню тенденцій розвитку відкритої освіти в сучасних умовах.

Реалізація окресленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: систематизація ключових ознак феномену відкритої освіти; характеристика основних чинників розвитку відкритої освіти; конкретизація актуальних завдань і напрямів, виявлення перспективного розвитку відкритої освіти.

Виклад основного матеріалу. Прискорення темпів науково-технічного прогресу, тенденція до інтеграції освітніх систем і формування європейського освітнього простору посилюють важливість відкритої освіти.

Першу форму відкритої освіти – Відкритий Університет – було створено у Великій Британії у 1969 р. З його появою пов'язані перші спроби обґрунтування сутнісних характеристик досліджуваного феномену. Передусім, термін «відкрита освіта» розкриває інституційну практику і програмні ініціативи з розширення доступу до освіти та навчання, що традиційно пропонуються в системі формальної освіти. Поняття відкритої освіти означає усунення бар'єрів у навчанні, тобто:

- 1) можливість кожної людини отримувати освіту незалежно від місця проживання, віку, національності, фізичного стану;
- 2) державну підтримку щодо здобуття освіти у вигляді різних пільг, стипендій;
- 3) застосування новітніх технологій навчання.

Представлене в українській сучасній науковій літературі трактування сутнісних характеристик відкритої освіти свідчить про існування різних точок зору на досліджуване явище.

Так, Б. Шуневич вважає термін відкрита освіта синонімічним з поняттям «електронне навчання», «он-лайнове навчання», «віртуальне навчання». Основними ознаками відкритої освіти дослідник називає інтерактивність і доступність освіти для всіх [2].

А. В. Хуторський розвиток відкритої освіти, особливо дистанційних форм навчання, співвідносить з так званою евристичною освітою, що реалізується за допомогою мережі Інтернет та базується на застосуванні учнями телекомунікаційних методів конструювання знань, набуття досвіду спілкування з усім світом [3].

А. Калмиков, О. Орчаков визначають поняття «відкрита освіта» як слабкоформалізовану освітню систему, у якій доступ до освітніх ресурсів

забезпечується кожному бажаному без перевірки вхідних параметрів знань (вступних іспитів), в якій використовуються технології (в тому числі дистанційні), що в максимальному ступені враховують бажання та можливості того, хто навчається. На їхню думку, завданням відкритої освіти є підготовка тих, хто навчається, до повноцінної та ефективної участі в суспільних і професійних сферах життя в умовах інформаційного суспільства [4].

Концепція відкритої освіти передбачає інтеграцію всіх способів засвоєння людиною світу; розвиток і включення в процеси синергетичних понять про відкритість світу, цілісності та взаємозв'язку людини, природи й суспільства; вільне користування різноманітними інформаційними системами, які відіграють таку саму роль у навчально-виховному процесі, як і безпосередній навчальний процес; особистісна спрямованість процесу навчання; розвиток інформаційної культури; зміну ролі викладача.

Таким чином, сутнісними характеристиками відкритої освіти є: доступність (можливість доступу до освіти різних соціальних груп); гнучкість (здатність слухачів навчатись у зручний час та у зручному місті); модульність (можливість сформувати індивідуальну навчальну програму, яка складається з набору незалежних курсів-модулів); паралельність (здійснення навчання одночасно з професійною діяльністю, без відриву від виробництва або іншого виду діяльності); економічність (економія витрат матеріальних, фінансових і людських ресурсів засобами використання технологій відкритої освіти); соціальна рівність (реалізація ідей соціальної рівності в освіті через отримання рівного доступу до її здобуття); інтернаціональність (можливість одержати освіту в навчальних закладах іноземних держав, не виїжджаючи зі своєї країни та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, які проживають за кордоном); координованість (упровадження посади наставника-консультанта й уведення функції координатора навчального процесу).

Відкрита освіта являє собою глобальну освіту, яку розуміють як цілісну міжнародну систему освіти (переважно вищої), що включає традиційні загальні компоненти на новій технологічній основі.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволив визначити пріоритетні завдання відкритої освіти: забезпечення слухачів засобами доступу до навчальних матеріалів відкритої освіти (засоби візуалізації, аудіо- і відеозв'язку, для забезпечення роботи з різноплановим освітнім контентом (як у межах самого навчального процесу, так і для підготовки до занять учителів і викладачів) [5]; організація менеджменту освітнього процесу, який здатний суттєво підвищити як рівень

поінформованості громадськості щодо стану справ у освіті, так і ефективність управління системою освіти; підвищення рівня освіти та освітніх послуг; забезпечення постійного оновлення навчальних засобів та технологій відповідно запитів слухачів відкритої освіти.

Важливими чинниками розвитку відкритої освіти виступають процеси інтеграції, демократизації та інформатизації суспільства. Відкрита освіта виступає змістовою складовою глобальної освіти й пов'язана, передусім, з побудовою мережевих форм освітнього простору, застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційних форм навчання, опануванням відповідних умінь, навичок і компетентностей [15]. Дистанційна структура навчання значно розширює навчальні можливості через уведення інноваційних форм, засобів навчання, розширення контингенту споживачів освітніх послуг. Зокрема, відкрита освіта надає можливість отримувати знання таким категоріям, як особи з обмеженими фізичними можливостями, люди, які не мають часу для перебування у ВНЗ, але бажають набути додаткових знань тощо. Відкрита освіта забезпечує гнучкий доступ до освітніх послуг з урахуванням географічних, соціальних і часових обмежень конкретних суб'єктів навчання, коли кожний може вчитися у зручній для нього час та у зручному місці. Особливо важливою є відкрита освіта як реалізація принципу навчання протягом усього життя. Для освіти дорослих, особливо в межах післядипломної педагогічної освіти, цей принцип розкривається в контексті настанови «навчатися, щоб навчати».

Аналіз сучасної наукової літератури з проблем розвитку відкритої освіти дозволяє встановити тенденції її розвитку: поступальне впровадження елементів відкритої освіти в традиційну освітню практику; забезпечення навчальних закладів системи середньої і вищої освіти якісною відповідною навчально-методичною базою, ресурсами відкритої освіти (різноманітні підручники й посібники, методичні матеріали для учнів і вчителів, студентів і викладачів у цифрових форматах, електронні публікації тощо); удосконалення методичного компоненту навчального процесу на базі застосування інформаційно-комунікаційних технологій, обміну цифровим контентом; удосконалення системи управління освітою і контролем якості, за допомогою використання сучасних інструментів моніторингу навчальних досягнень та освітньої діяльності в поєднанні з технологіями обміну освітнім контентом, здатним забезпечити істотно вищий рівень прозорості системи освіти.

Висновки. Отже, в процесі дослідження було визначено, що відкрита освіта набула значного розвитку в результаті суттєвих змін у суспільстві, а саме процесів інтеграції, демократизації та інформатизації суспільства.

Відкрита освіта, головними характеристиками якої є доступність, гнучкість, паралельність, модульність, економічність, інтернаціональність і координованість надає можливість кожній людині отримувати освіту незалежно від місця проживання, віку, національності, фізичного стану за допомогою застосування новітніх технологій навчання. Використання елементів відкритої освіти забезпечує не тільки доступ до цифрового контенту, а й сприяє вдосконаленню системи управління освітою та контролю її якості. Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що провідними тенденціями розвитку відкритої освіти є поступальне впровадження елементів відкритої освіти в традиційну освітню практику; удосконалення системи управління освітою і контролю її якості; розробка й впровадження в навчальний процес методів і засобів відкритого навчання.

Перспективами подальших розвідок вважаємо аналіз зарубіжних технологій відкритої освіти, спрямованих на удосконалення системи управління її якістю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відкрита освіта: соціально-політичні і техніко-організаційні складові Послання Президента України Віктора Януковича до Українського народу. – 03.06.2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/17307.html>.
2. Шуневич Б. Обґрунтування наукової термінології з дистанційного навчання / Б. Шуневич // Вісник Львівського Національного університету. – 2003. – № 490. – С. 95–104.
3. Хуторской А. В. Концепция дистанционного образования [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://users.kpi.kharkov.ua/lre/bde/dopol/russia/conzep.html>.
4. Орчаков О. О. Открытое образование [Електронний ресурс] / О. О. Орчаков, А. А. Калмиков. – Режим доступу : http://www.dist.mnpu.ru/distkurs/hip_dic/do/sl/s26.htm.
5. Кремень В. Г. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / В. Г. Кремень. – К. : Пед. думка, 2011. – С. 293.
6. Валуйський В. Статистика використання e-learning платформ в Україні [Електронний ресурс] / В. Валуйський. – Режим доступу : <http://uiite.kpi.ua/ua/about-dl/regions.html>.
7. Бужиков Р. П. Дидактичний потенціал інтернет-технологій в сучасній системі освіти / Р. П. Бужиков // Проблеми освіти. – 2011. – № 66. – С. 40–44.
8. Висоцька О. Є. Відкрита освіта як чинник випереджаючого розвитку суспільства [Електронний ресурс] / О. Є. Висоцька. – Режим доступу : <http://www.virtkafedra.ucoz.ua>.
9. Виноградова Л. А. Инновационные формы и методы изучения курса «органическая химия» в рамках заочной (открытой) формы образования / Л. А. Виноградова // Современные наукоемкие технологии. – 2010. – № 9. – С. 78–79.
10. Захарова О. А. Открытые системы в дистанционном образовании / О. А. Захарова // Мир образования – образование в мире. – 2011. – № 2. – С. 111–116.

11. Колесникова И. А. Открытое образование: перспективы, вызовы, риски / И. А. Колесникова // Высшее образование в России. – 2009. – № 7. – С. 12–23.

12. Малькова Т. В. К вопросу об эволюции системы заочного обучения в российской федерации в контексте задач развития открытого образования: исторический опыт 1980–2000-х годов / Т. В. Малькова // Вестник Чувашского университета. – 2010. – № 2. – С. 54–62.

13. Моисеев В. Открытое образование: идеология формирования сети / В. Моисеев // Высшее образование в России. – 2002. – № 6. – С. 78–83.

14. Овчарук О. В. Концептуальні підходи до застосування технологій відкритої освіти та дистанційного навчання у зарубіжних країнах та їх роль у процесах модернізації освіти [Електронний ресурс] / О. В. Овчарук.– Режим доступу : <http://www.hghltd.yandex.net>.

15. Биков В. Ю. Інформаційний освітній портал «Діти України» / В. Ю. Биков, Ю. О. Жук, Н. Т. Задорожна, Т. В. Кузнецова, О. В. Овчарук // Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору : зб. наук. праць / за ред. В. Ю. Бикова, Ю. О. Жука / Інститут засобів навчання АПН України. – К. : Атака, 2004. – С. 5–17.

РЕЗЮМЕ

О. Ю. Коржилова. Открытое образование как глобальная образовательная система: состояние и развитие.

В статье приведены существенные характеристики открытого образования как глобальной образовательной системы и определены тенденции развития в современных условиях; выявлены основные причины, которые повлияли на процесс развития открытого образования. В результате исследования было установлено, что главными характеристиками последнего являются доступность, параллельность, модульность, интернациональность и координированность. Ведущими тенденциями развития открытого образования является постепенное внедрение элементов открытого образования в традиционную образовательную практику; усовершенствование системы управления образованием и контроля её качества.

Ключевые слова: открытое образование, цифровой контент, информационные технологии, открытое обучение

SUMMARY

O. Korzhilova. Open education as a global educational system: condition and development.

The paper analyzes the essential characteristics of open education, as the global educational system and determines its tendencies in present conditions; discovers the reasons that influenced the process of development of open education. The notion «open education» is treated by Ukrainian scientists differently. For example B. Shunevitch considers the notion «open education» to be synonymic to the notion «on-line education», «virtual education». He considers such characteristics as interactivity and accessibility the main ones of open education. Another scientist A. V. Khutorskoy correlates the development of open education, especially distant forms of education with such education which is realized with the help of internet that is based on the usage of communicational methods of designing the knowledge, getting the experience of communication with the whole world. The following scientists as A. Kalmikov and O. Orchakov determine the notion «open education» to be the educational system where the access to the educational recourses is given to every person without the examining his knowledge. The listeners here can use such technologies (including distant ones) which take into account the wishes and abilities of people. The main task of open education is the preparation of listeners to effective cooperation in professional spheres of life in the conditions of informational society.

Therefore it was defined that open education flourished in the result of definite changes of society such as the process of integration, democratization and informatisation of society. Open education with its following characteristics as accessibility, parallelity, modulation, internationalization and coordination and with the usage of new technologies of education gives the opportunity to every person to get the education without data of place of his residence, age, nationality, physical condition. The analysis of scientific literature let us to determine the leading tasks of open education: provide the listeners with the means of access to educational materials; organize the management of educational process which gives the opportunity to inform society about educational questions and raise the effective managing of educational system; raise the level of education and educational services; provide the continual renewing of educational means and technologies for the listeners of open education.

Key words: *open education, digital content, information technologies, open learning.*